

27.04.2022

Barneombudets innspill til Dokument 8:236 (2021-2022), Stortingets energi- og miljøkomité

Barneombudets samfunnsmandat

Barneombudet er statens uavhengige overvåkingsorgan for barns rettigheter. Etter Lov om barneombud med tilhørende instruks skal vi arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt hensyn til på alle samfunnsområder. Vi skal særlig følge med på at lovgivningen som skal verne om barns interessert blir fulgt, og at norsk lov samsvarer med de forpliktelsene Norge har etter FNs barnekonvensjon. Barneombudet skal på eget initiativ, eller som høringsinstans, ivareta barns interesser i forbindelse med planlegging og utredning på alle områder. Vi skal foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet og følge med på om endringer i samfunnet er til det beste for barn.

Klima og miljø som et rettighetstema

Barneombudet har de siste årene sett en stor utvikling i hvordan klima og miljø anses å ha menneskerettslig relevans. Sentrale internasjonale menneskerettighetsorganer anser nå klimautfordringene som en av de største utfordringene for oppfyllelse av menneskerettighetene, både nå og i fremtiden. Vi viser i denne forbindelse til Norges institusjon for menneskerettigheters rapport «Klima og menneskerettigheter».ⁱ

Virkningene av klimaendringene er langsiktige. De mest alvorlige konsekvensene har vi ennå ikke sett, og situasjonen kan bli svært alvorlig for dagens barn og fremtidige generasjoner. Klimautfordringene påvirker derfor i særlig grad barns rettigheter. FNs barnekomité, som overvåker statenes oppfyllelse av FNs barnekonvensjon, har anerkjent at barns rett til liv, helse og kultur er truet av klimaendringene. I 2018 anbefalte FNs barnekomité Norge å beskytte barn mot de negative konsekvensene av fossil energi.ⁱⁱ

Plikten til å vurdere hvilke konsekvenser tiltak har for barns rettigheter

Grunnloven og FNs barnekonvensjon pålegger staten en plikt til å oppfylle, respektere og beskytte barns rettigheter. En sentral del av dette er å sikre at konsekvenser for barns rettigheter er kartlagt og vurdert før beslutninger fattes. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. For å vurdere hva som er til barnets beste er det nødvendig å kartlegge hvilke konsekvenser et tiltak kan få for barn.

Kravet om å vurdere barnets beste gjelder i alle offentlige beslutningsprosesser. FNs barnekomité anbefaler i sine merknader fra 2018 at Norge styrker sin innsats for å sikre at vurderingen av «barnets beste» blir innarbeidet og anvendt konsekvent i alle lovgivningsprosesser og i all politikk utforming som har innvirkning på barn.ⁱⁱⁱ For å vurdere hva som er til barnets beste er det nødvendig å gjøre en analyse av de konsekvenser et tiltak har for barns rettigheter. FNs barnekomité har anbefalt at myndighetene benytter seg av barnerettighetsvurderinger som et verktøy for å sikre dette.^{iv}

Det er ikke tvil om at klimaendringer berører barn, både nå og i fremtiden. Den siste rapporten fra FNs klimapanel viste at vinduet for å nå målet om å begrense oppvarmingen til 1,5 grader er svært lite, og at det ikke er rom for nye tillatelser til utvinning av mer fossilt brennstoff. Situasjonen vil forverre seg raskt og man risikerer å utløse irreversible vippepunkter dersom man stopper videre leting.

Klimaendringer som skyldes temperaturøkning over 1,5 grad vil føre verden ut i enorme endringer. Det handler om barns rett til liv og utvikling. For å kunne utvikle seg optimalt, må barn sikres mot skadelige miljøfaktorer nå, og i fremtiden. Dette gjelder både forurensing og skadelige stoffer. Klimaendringene skaper også utfordringer for barns sikkerhet og rett til god helse. Muligheten til å opprettholde god fysisk helse vil bli påvirket, samtidig som en reell og nærliggende klimabekymring påvirker barn og unges psykiske helse. Viktige rettigheter for barn på dette området er barns rett til å bli hørt (artikkel 12), barns rett til ikke-diskriminering på grunn av alder (artikkel 2), barns rett til best mulig helse og utvikling (art 24 og 6) og rett til ivaretagelse av urfolksbarns rettigheter (artikkel 30).

Barneombudet mener det ikke kan være tvil om at utvinning av fossilt brennstoff har konsekvenser for barns rettigheter. Staten er dermed forpliktet til å vurdere konsekvensene for barns rettigheter og legge avgjørende vekt på hva som vil være til barnets beste.

Barneombudet mener staten har en plikt til å vurdere konsekvensene for barnets rettigheter ved eventuell ny utvinning av olje og gass i Norge. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn slik Grunnloven § 104 krever, og vurderingen skal være synliggjort i den beslutningen som blir fattet.

Ta gjerne kontakt for mer informasjon:

Elin Saga Kjørholt, esk@barneombudet.no mobil 92664772

ⁱ <https://www.nhri.no/2020/klima-og-menneskerettigheter-sammendrag/>

ⁱⁱ FNs barnekomité, CRC/C/NOR/CO/5-6, pkt. 27

ⁱⁱⁱ FNs barnekomité, CRC/C/NOR/CO/5-6, pkt. 13

^{iv} FNs barnekomité, CRC/GC/2003/5